

שיעור פתיחה מסכת נדרים – עיקר הנדר והימנעות מנדרים

כפתיחה למסכת נדרים נעסוק בעיקר עניינו של הנדר וכן בשאלה מדוע הרחיקו חכמים את הנדרים ועוד נעסוק בלשון המשנה וסדרה

סוגייתנו

- יש לראות את המשנה וגמ' עד ג. 'וידות היכא כתיבי'.
- ויש לראות דברי הר"ן על המשנה בד"ה 'כל כינוי'. וכן דברי הרא"ש בד"ה 'כל כינוי' וראה דברי המאירי בביאורו למשנתנו.
- וראה דברי הרמב"ם בהלכות נדרים פ"א הלכה א'.
- וראה רמב"ם ספר המצוות מצווה צד' והשגות הרמב"ן שם ודברי המגילת אסתר שם.

הרחקת הנדרים

- ראה גמ' לקמן כב. 'בר ברתיא דרבי ינאי סבא' עד 'וכתיב התם שם רשעים חדלו רוגז'.
- וראה גמ' לקמן עז: 'אמר ליה רבא לרב נחמן חזי מר' עד 'הא לא חדלת איכא חטא'.

תשובת הרא"ש ודברי הב"ח והט"ז

- ראה תשובת הרא"ש כלל יב' סימן ד'.
- וראה טור יורה דעה סי' רה' ודברי הב"ח והט"ז שם.

בית הבחירה (מאירי) מסכת נדרים דף ב עמוד א

אמר המאירי צריך שתדע דרך הקדמה שהנדר שבנדרי איסור הוא שאוסר אי זה דבר על עצמו כמו שנבאר בסוגיא ולדעת גדולי הרבנים עיקר הנדר הוא דרך התפסה בדבר שכבר היה חול ונתקדש כגון שהיתה לפניו חתיכה של חולין וחתיכה של בהמת קרבן ואומר הרי עלי זו כזו או שיאמר הרי חתיכה זו עלי כקרבן וכן הדין והענין אם התפיס אחר כן בזו שנאסרה עליו עכשיו וכן לעולם וכן אחר זו כל שהוא מתפיס בדבר שאינו נאסר מתורת עצמו אלא מתורת הקדש או קרבן או נדר ולדעתם אלו אמר יאסר עלי כבר זה או כבר זה עלי בנדר אין זה נדר גמור אלא שהוא נכלל בדין הנדרים מחמת יד ר"ל שהוא מיזות הנדרים ועל זה אמרו בשבועות אי זהו איסור נדר האמור בתורה הרי עלי בשר כיום שמת בו אביו ופירשנוהו בשהוא נדור לאותו היום שאלו אינו נדור בו אפי' אמר כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם שהוא אסור מצד עצמו מחמת תענית שבו אינו כלום שאין התפסה אלא בדבר הנדור ולמדנו מכל מקום שעיקר הנדר הוא על ידי התפסה ונמצא שאין בנדרים לדעת זה אלא שלשה מינים והם א' עיקר נדר והוא הבא על ידי התפסה ב' יד הנדר ג' כינוי הנדר:

ומכל מקום נראין הדברים כדעת מקצת רבותינו והצרפתים הבאים אחריהם שכתבו שהנדר הגמור אינו צריך התפסה ומה שתרצו שם אי זהו איסור נדר האמור בתורה הרי עלי וכו' כיום שמת וכו' דרך דחיייה ומשא ומתן נאמר או שמא כך פירושו אי זהו איסור נדר האמור בתורה בפרשת כי ידור נדר שהתפסה למדה הימנו אבל לעיקר הענין אין נדר הגמור צריך התפסה והגע עצמך אלו לא הוזכרו בתורה קרבנות והקדשות כלל נתבטלה פרשת נדרים בכך לומר שאין לאדם במה שיודר בדבר הנדור להתפיס נדרו כנדר הראשון אלא נדר הגמור הוא שאמר יאסר עלי כבר זה או כבר זה עלי בנדר או כבר זה עלי הקדש ונמצא שיש ארבעה מינים בנדרים להיות ארבעתם באיסור תורה ללקות עליהם הראשון עיקר הנדר והוא זה שביארנוהו והשני התפסת נדר וצריך שיתפיסנו בדבר שכבר היה חול ונתקדש כגון שיאמר כבר זה עלי כקרבן או כהקדש או שכבר אסר הוא או אחר עליו כבר בעיקר נדר והתפיס זה עכשיו כבר זה באותו כבר הא כל שיתפיס בדבר האסור מעיקרו כגון יהא עלי בבשר חזיר אינו כלום שנאמר כי ידור נדר עד שיודר בדבר הנדור כלומר כל שאינו בא לאסרו בעיקר נדר אלא בדרך התפסה אינו כלום עד שיתפיסנו בדבר הנדור והשלישי הוא כנוי הנדר וכנוי זה לפי מה שיתבאר הוא שהיו בזמנם הרבה מקומות שעמי הארץ מצויין שם והיה לשון הקדש מתעלג בפיהם עד שכשהיו רוצים להזכיר שם קונם שפירושו הקדש והוא כעין נוטריקון ר"ל קדש נא"ם והוא כנוי של חכמים לקרבן היו אומרים קנם קנח קנס וכיוצא באלו ואמר שמכל מקום אחר שכונתם ניכרת שלשם נדר הם מתכונים ושזהו לשון השגור בפיהם מחמת עלגותם הרי הוא כנדר וכל שאומר קנם או קנס עלי דבר זה נאסר בו וכן הדין בכל כיוצא באלו לפי המקומות והזמנים ואין לו לדיון וכו' הא כינוי כינויים כגון מקנמנא מקנסנא מקנחנא אינו כלום בשום מקום וכן כל כיוצא בזה כמו שיתבאר בגמרא והרביעי הוא יד הנדר וענין היד הוא שאוחז בלשונו ראש הדבור ומניח סופו שהוא העיקר כענין ידות הכלים שהם בית אחיזה לכלי שלא בנגיעת גוף הכלי וענין יד הנדר הוא כמי שאומר הרי עלי כבר זה ולא השלים לומר נדר או הקדש להיותו בדין עיקר נדר ולא קנס או קנח להיותו בדין כינוי נדר ולא כקרבן או ככבר זה הנדור להיותו בדין התפסת נדר ואמר שמאחר שכונתו נכרת מתוך דבורו הרי הוא כנדר גמור וכן בכלל היד אם אמר מודרני הימך או מופרשני הימך מרוחקני הימך לענין מה שאני אוכל לך שלא אסר עליו את המאכל בהדיא אלא בלשון שאינו מובן כל כך ר"ל בלשון ריחוק והפרשה ולא הזכיר לשון איסור כלל ואף במודרני לא הזכיר לשון נדר על הכבר וכן כל כיוצא בזה:

רמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה א

הנדר נחלק לשתי מחלוקות, החלק הראשון הוא שיאסור על עצמו דברים המותרים לו כגון שיאמר פירות מדינה פלונית אסורין עלי כל שלשים יום או לעולם, או מין פלוני מפירות העולם או פירות אלו אסורין עלי, בכל לשון שיאסור הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כנוי, ועל זה נאמר בתורה לאסור אסר על נפשו, שיאסור על עצמו דברים המותרים, וכן אם אמר הרי הן עלי איסור הרי אלו אסורין וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי איסור.

ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה צד

והמצוה הצי"ד היא שצונו לקיים כל מה שקבלנו על נפשנו במלת שבועה ונדר וצדקה וקרוב וזולת זה והוא אמרו יתע' (תצא כג) מוצא שפתיך תשמור. ואף על פי שכבר חלקו מלות זה הפסוק ושמו כל מלה ממנו לענין (ר"ה ו א) אמנם הכוונה המוגעת מכל מה שזכרתי לך שמצות עשה הוא לקיים כל מה שיבטא האדם מחיוב על עצמו באי זה דבר שיהיה מן הדברים. והעובר עליו עבר מצות לא תעשה. והנה אבאר זה בזכרי מצות לא תעשה (קנו). ולשון ספרי מוצא שפתיך מצות עשה. ואתה יודע שאין שום ענין יוצא מדבור מוצא שפתיך לבדו ואמנם הכוונה מה שזכרתי לך להבין פשטיה דקרא שצוה לעשות כל מה שהוציא בשפתי. והנה נכפל הציווי במצוה זו והוא אמרו (ר"פ מטות) ככל היוצא מפיו יעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו במקומות רבים משבועות ונדרים. ובסוף מנחות (קב ב - קט א) ומסכת קנים (ספ"ג) גם כן. כלומר ששם התבאר הדקדוק להזהיר האדם לעשות הדבר שחייב נפשו ואיך יפטור עצמו כשיפול לו ספק במה שאמר :

השגות הרמב"ן לספר המצוות לרמב"ם מצות עשה צד

ואני אומר כי הרצ בכאן כלל שתי מצות שהן חלוקות דיניהם וענינם ועשאו אחת. כי הכתוב הזה מולא שפתיך תשמור ועשית נאמר צענין מה שאדם מחייב נפשו לתת לשם האל ית' ציון שיהיה מן הדברים הקרבים לפניו או הנתינים בזמנתו לאשר אזה לתתם אליו והוא שנאמר (שם) כי תדור נדר ליי' אלהיך כי דרש תדרכנו יי' אלהיך מעמד, ויזה לומר שיקבץ ממך הממוץ הנדר לו (ויהיה) זה שנא' כי תדור נדר ויהיה לך עוד באיחורו חטא. וכן אמרו (ר"ה ד א - ז) חייבי הדמים והערכין והחרמים וההקדשות והחטאות והאשמות ועולות ושלמים לזקות ומעשרות זכור ומעשר ופסח נקט שכהה ופאה כיון שעברו עליו שלשה רגלים עובר בכל תאחר. ונתרבה להם בפסוק הזה עוד האלוקה ודרשו (שם ו א ו א') צפיד ז' לזקה. אבל מה שחייב צו האדם את עצמו מדברי הרשות שקראו חכמים (שבועות פ"ג מ"ז - י, ספרי ריש מטות) צטוי, והוא שנדר או נשבע אוכל היום או לא אוכל אלא למקום פלוני או לא אלא, זה אינו נכנס בכלל מצות הכתוב הזה. ומפני זה אמר הכתוב (שם) וכי תחל לנדור לא יהיה בך חטא, כי הולך להבטיח שאין לנמנע מנדרי הקרבנות חטא. אבל בנדרי הרשות מזה אחרת נתיחדה בה פרשה והיא פרשת נדרים ששם כתוב לאסור אסר על נפשו לא יחל לדבר ככל היולא מפיו יעשה. וכבר פירשו (ספרי) לאסור אסר על נפשו לאסור את המותר. וההפך עוד דיניהם שאלו הנאמרים בעשה הזה מולא שפתיך תשמור ועשית איננו כריך להזכיר בו הנדר אלא שאמר בהמה זו קרבן או כלי זה יהיה לזדק הבית או אהן מנה למזבח או לזדק הבית או לזדק לעניים ובה כלכל הוא מחוייב לקיים מה שיוציא מפיו בעשה ולא תעשה. אבל בלדבר הרשות כריך שזכיר נדר או דבר המורה עליו, כגון מה שחכמי קוראים אותו ידות הנדרים או הכנויים, אבל אמר לא אוכל ככר זו או אלא למקום פלוני או אהן מנה לפלוני עקר איננו מחייב בזה כלל.

מגילת אסתר מצות עשה מצות עשה צד

נראה לי שהנכון בדברי הרב ששני עניני נדרים הללו יצאו לנו מפסוק מוצא שפתיך תשמור כאשר הוכיח מאמרם מוצא שפתיך זו מצות עשה שעל כרחך דרשו פשט כל הפסוק לומר שהוא מצות עשה כן נדרש פשט כל הפסוק ונאמר שמדבר מכל עניני נדרים והוכפל זה הצווי בככל היוצא מפיו יעשה כאשר כתב הרב. ומה שאמר הרמב"ן כי ממה שהזכיר עליו בבל תאחר והוצרך ג"כ להעירנו שאין בהמנע מהנדרים חטא נראה א"כ שבנדרי גבוה מדבר, נ"ל שאין מכאן ראיה כלל כי לעולם אימא לך שפסוק זה כולל שניהם אמנם לא תאחר וכי תחל לנדור אינו מדבר כי אם מנדרי גבוה. ומה שהביא עוד כי הרבה חלוקים יש בין שני עניני נדרים הללו, אמת הוא אבל מ"מ כלם יצאו לנו מפסוק אחד. ומה שפירש עוד היה דספרי שאמר שעובר על כל תאחר דזהו בנדרי גבוה אבל לא בדבר הרשות, זהו גם כן דעת הרב בלאו קנ"ז שפירשו בבבא קרבן. ומה שאמר עוד כי דברי הרב בכאן מעורבבים, נ"ל שאין בהם ערבוב כלל שבזאת מפסוק אחד יצאו לנו שתיהם, שהרי פשט הפסוק הזה שכל מוצא שפתי יקיים ולא חלק בין נדרי גבוה לנדרי הדיוט ואף כי דרשוהו בגמרא לענין קרבנות מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו וכבר הורה לנו הרב בשורש ב' כי הבא מפשט הפסוק יש לנו למנות, וממה שדרשו לא יחל האמור בפרשת נדרים לענין קרבן נ"ל שיש להביא ראיה שכל אחד ואחד משני הפסוקים הללו מדבר משני עניני נדרים, דאי לא תימא הכי איך דרשו בפסוק לא יחל האמור בענין נדרי רשות אזהרה לנדרי גבוה אלא בודאי יש לנו לומר ששני הפסוקים הללו על כל עניני נדרים נאמרו.

שו"ת הרא"ש כלל יב סימן ד

מי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשאו אינו נאסר, שאינו יכול לאסור אם לא שאסרו בקונם או בדבר הנדור.

טור יורה דעה הלכות נדרים סימן רה

כתב א"א הרא"ש בתשובה א[האומר ייני י"נ אם אעשה דבר פלוני ועשאו לא נאסר כיון שלא התפישו בדבר הנדור.

ב"ח יורה דעה סימן רה

ואיכא למידק בלשון הרא"ש שכתב כלל י"ב דין ד' מי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועשאו לא נאסר דמאי שנא מאומר ככר זה אסור עלי דהוי נמי נדר אף על גב דלא התפיסו בדבר הנדור אלא אמר סתם אסור והכא גם כן לא אמר אלא סתם יאסר ייני על כל ישראל. ויש לומר דשאני התם כיון דאמר ככר זה עלי הוי לשון נדר והכא נמי אינו נאסר אלא אם כן דאמר בלשון נדר קונם ייני על כל ישראל אם אעשה כך וכך אבל יאסר ייני על כל ישראל וכי אין זה לשון נדר. מיהו מלשון רבינו משמע דלא התירו הרא"ש אלא משום דהזכיר נסך וצ"ע:

ט"ז יורה דעה סימן רה

והבית יוסף הביא עוד תשובת הרא"ש וז"ל מי שאמר יאסור ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשאו אינו נאסר שאינו יכול לאסור אם לא שאסרו בקונם או בדבר הנדור עכ"ל ויש לתמוה הא כתב הטור ריש סימן ר"ד ללשון יאסור הוי נמי נדר וכן כתוב בהדיא בסימן ר"כ שאדם אוסר על חזירו בלשון יאסור ואפשר דהרא"ש ס"ל ללשון יאסור אינו מועיל כי אם על עצמו אבל לאחריים לא וכן הוא משמעות הפסוק לאסור יאסר על נפשו וכמוזמה דהך תשובה לאו דמכא היא ע"כ לא הביאה הטור: